

УДК 821.163.41.09:398
<https://doi.org/10.18485/bratstvo.2018.22.6>

МИЛОШ С. МИЛОЈЕВИЋ И МИЈАЦИ

У прилогу је освешћен рад Милоша С. Милојевића на сакупљању народних умотворина, фолклорних и етнолошких података, података о народном животу и обичајима на рубним подручјима насељених Србима, посебно у јужној Србији и Сјавној Србији. У жељи да буде веродостојан, да сакупи што више изворних података и што већи број умотворина, Милојевић је предузимао путовања у све крајеве које су насељавали Срби и у оквиру путовања доносио обиље културноисторијских података. Представљају се његови главни зборници: „Песме и обичаји укупног народа српског”, у три тома (1869, 1870, 1875), са неколико стотина забележених народних песама и етнолошких записа и „Путовања: дела правде Сјаве Србије”. У целом овом подухвату најважније је што је Мијаковић био у племену Мијаци, које је живело у средњем делу слива реке Радике, у тадашњој Дибарској нахији Турске царевине, у данашњој западној Македонији. Од неколико десетина лирских народних песама и преко десет епских, које је Мијаковић забележио у Мијацима, многе су се налазиле у Вуковим збиркама. Милојевић је исказао да се песме забележене код Мијака не разликују од песама забележених у другим српским крајевима. Мијаковић је овим открићима скренуо пажњу српске и словенске јавности на Мијаке.

Са три књиге *Песма и обичаја укупног народа српског* (1869, 1870. и 1875) Милош С. Милојевић је почетком седамдесетих година деветнаестог века скренуо пажњу српске, али и словенске јавности на племе Мијака које је живело у средњем делу слива реке Радике, притоке Црног Дрима у тадашњој Дибарској нахији Турске царевине, данашњој западној

Маћедонији.¹ Од 1865. године, када се са студија вратио из Русије, Милојевић се у Београду и још неким местима Кнежевине Србије сретао са печалбарима из Старе Србије и Маћедоније, па и Мијацима. У лето 1870. године тринаест дана је провео међу њима у Галичнику где је записивао њихове песме и обичаје, упознао се са њиховом прошлошћу и старинама. Боравећи међу Мијацима Милојевић је, поред великог броја женских, лирских, забележио више од педесет епских јуначких песама, које они зову „краљске, а дегде и крајинарске или крајишничке”², што га је навело на закључак да „у свим крајевима нашега народа, од испод Елбасана па преко Искра, и од испод Битоља и Водена па до нашег плота, докле допирасмо, или бар у нашем, и то само у нашем чистом српском народу, одакле имамо верних дата, певају се једне и исте јуначке песме, какве су у Караџићевим зборницима.”³ Оваква Милојевићева размишљања о Мијацима и осталим српским племенима дала су повода историчарима Стојану Новаковићу и Иларону Руварцу да се о коме на његов целокупни рад, прогласе га мистификатором, фалсификатором и шовинистом.⁴

У последњој деценији двадесетог века на укупни Милојевићев рад, а посебно на његове збирке народних песама почело се гледати другим очима. Као да је још више добио на значењу познати податак руског конзула у Скадру, Призрену и Солуну, Ивана Степановича Јастребова (1839–1894) из 1886. године, који је саопштио да у своју збирку *Обичаји и песме ширских Срба*, објављену у Русији, није уврстио песме које је записао на терену, а које је претходно Милојевић објавио у својим збиркама.⁵ Истовремено Јастребов је потврдио и Милојевићеву тврдњу „да су становници Ст. Србије и Македоније Срби, а не Бугари, обарајући противничко мишљење и казујући историју, начине и средства побугаривања тамо-

¹ У уводном делу рада *Правила Св. Пејке Параскеве српске*, објављеном у Гласнику Српског ученог друштва Милојевић је саопштио низ занимљивих података о прошлости Мијака, указујући на рушевине старих цркава и других грађевина, које су некада градили српски владари, Милош С. Милојевић, *Правила св. Пејке Параскеве српске*, Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXI, Београд 1871, 311–319.

² *Песме и обичаји укупног народа српског*, III књига, скупио и издао М. С. Милојевић, Београд 1875, 223–224.,

³ *Песме III*, 223.

⁴ Иларион Руварац, *О раду Милоша С. Милојевића у Гласнику*, Зборник Илариона Руварца, свеска I, Београд 1934, 60–67; Стојан Новаковић, Милан Кујунџић, *Додајак к пројатоку одсека филозофског и филолошког од 1. фебруара 1873. Реферат о збирци „Седам стогодина и четрдесет разних обредних песама са 2450 речи из Праве (Сипаре) Србије Милоша С. Милојевића*, Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXVIII, Београд 1973, 329–348,

⁵ *Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ (въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ, С. – Петербургѣ, 1886; Момчило Иванић, Иван Сѣејановић Јастребов (предговор), Стара Сербия и Албанія, Споменик, XLI, други разред, СКА, Београд 1904, VI.*

шњих Срба, нарочито од постанка Бугарске егзархије, неу-спелог рата (1876), Санстефанског уговора, отварања бугарских школа”.⁶ Високо мишљење о Милојевићевим збиркама народних песама изнео је и др Сретен Петровић који је у књизи *Српска митологија. Систем српске митологије*⁷ велику пажњу посветио Милојевићу, уважавајући га као озбиљног познаваоца српског мита, фолклора, народне поезије и предања. Милојевић је за Петровића „један од наших најугледнијих и најученијих филозофа културе из друге половине 19. века”, а његове збирке *Песме и обичаји укупног народа српског* су „ипозантно тротомно дело”.⁸ Посебна вредност ових песама је у томе што су прикупљане „на рубним подручјима Србије, Албаније и Бугарске, у Војводини – Срему, у Босни и Црној Гори, и које, осим званичних приказа митологије Јужних Словена, уносе знатне новине и допуњују постојећа сазнања”.¹⁰ Осврћући се на народне песме заступљене у Милојевићевим збиркама, Петровић се бавио и критикама које су својевремено упутили и највећи Милојевићеви критичари Стојан Новаковић и Милан Кујунџић, оптуживши га да је фалсификовао поједине песме и уводио у њих стара словенска божанства која наводно нису постојала.¹¹ Овакве оптужбе су неосноване,¹² па Петровић подсећа и на то да је Милојевић од свих својих савременика који су се бавили народним животом и обичајима, као свршени студент Историјско-филолошког одсека на Филозофском факултету у Москви, једини имао стручно знање да се бави фолклором, лингвистиком, филологијом и митологијом, и његови критичари нису били на таквом интелектуалном нивоу да би могли да га прате и да га разумеју.¹³

Подстицај да се на нови начин гледа на дело Милоша С. Милојевића дао је академик Владимир Стојанчевић, који је скренуо пажњу на Милојевићев *Путопис дела (Праве) Слара Србије*, подсетивши да „три књиге Милојевићевог путописа имају места у српској историографији и не могу се једноставно ставити на (научни) Index librorum prohibitorum и олако одбацити. Стога треба приступити послу и видети шта од те огромне путописне документације остаје за употребу у даљим научним

⁶ Иванић, исто, VII.

⁷ Сретен Петровић, *Српска митологија. Систем српске митологије*, I књига, Ниш 1999.

⁸ Петровић, *Српска митологија*, I књига, 44.

⁹ Исто.

¹⁰ Исто, 49.

¹¹ Стојан Новаковић – Милан Кујунџић, *Додајак к протоколу одсека философског и филолошког од 1. фебруара 1873. Реферат о збирци „Седам стојина и четрдесет разних обредних песама са 2450 речи из Праве (Слара) Србије Милоша С. Милојевића”*, Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXVIII, Београд 1873, 329–348.

¹² Петровић, 46.

¹³ Исто, 49–50.

истраживањима о географско-етнографско-историографским проучавањима проблематике коју је Милош С. Милојевић покренуо”.¹⁴ Веродостојност путописне грађе Милоша С. Милојевића, сто тридесет година после њеног обелодањивања, потврдила је и књига *Етничка карија дела Сипаре Србије, према њујојису Милоша С. Милојевића 1871–1877. год.* др Мирчете Вемића.¹⁵ Подстицај за писање ове књиге дао је академик Владимир Стојанчевић. У свом раду, користећи се сазнањима савремене картографије, Вемић је указао да је Милојевић у свом путопису поменуо 1140 насеља на Косову и Метохији, уз број кућа у тим насељима, где је била пописана и верска и национална структура становништва.¹⁶ Та насеља су постојала и постоје, што доказује да их Милојевић није измислио, као што су тврдили његови савременици.¹⁷ Милојевићев путопис, да цитирамо Мирчету Вемића, „несумњиво представљају веома вредан историјски, географски и етнографски извор”.¹⁸

I

Када се говори о Милошу С. Милојевићу, његовом целокупном делу, па и раду на сакупљању народних песама и бележењу обичаја, међу којима су и мијачке песме и обичаји, неопходно је подсећање на Милојевићево образовање. У целокупном свом раду, Милојевић је остао доследан ђак свога професора Осипа М. Бођанског (1808–1877) и доследан следбеник славистичке школе коју је Бођански засновао, што је, између осталог, подразумевало да слависта, док је још млад и у пуној физичкој снази, мора да путује по словенским земљама, да обилази археолошке старине, трага за историјском грађом и старим рукописима, борави међу обичним људима, чује њихову живу реч, да од њих, што је одлика руске школе, не стилизујући их и не улепшавајући их, бележи народне песме. И сам Бођански, на почетку своје научне каријере, путовао је по Европи, био у Прагу код Јосифа Павла Шафарика, доспео до Сремских Карловаца и у

¹⁴ Владимир Стојанчевић, *Милош С. Милојевић и његов њујојис о Косову и Метохији*, Братство, Београд VII/2004.

¹⁵ Мирчета Вемић, *Етничка карија дела Сипаре Србије према њујојису Милоша С. Милојевића 1871–1877. год.*, Географски институт „Јован Цвијић” САНУ – Српска академија наука и уметности, Београд, 2005; Мирчета Вемић, *Етничка карија дела Сипаре Србије према њујојису Милоша С. Милојевића*, отисак из зборника *Срби на Косову и Метохији* (Научни скупови Српске академије наука и уметности, књ. CXII, Одељење друштвених наука, књ. 26.), Београд 2006.

¹⁶ Од укупног броја насеља која се помињу у Милојевићевом путопису, Вемић није успео да пронађе 123, што може да значи да су се нека од тих насеља угасила. Вемић, *Етничка карија*, Географски институт, 428 – 429.

¹⁷ Вемић, *Етничка карија...*, отисак из зборника *Срби на Косову и Метохији*, 429.

¹⁸ Вемић, *Етничка карија...*, Географски институт, 21.

Србију, састао се с најпознатијим славистима тога времена.¹⁹ Милојевић је народној поезији и народним предањима и обичајима приступао онако како су га учили на студијама у Москви.

На Историјско-филолошком факултету у Москви где је Милојевић студирао велика пажња посвећивана је народној поезији словенских народа, а посебно се, захваљујући збиркама Вука Стефановића Карацића, ценила српска народна поезија. Професор Михаил Т. Каченовски (1775–1842), историчар, књижевни теоретичар и критичар, члан Петроградске академије наука, а од 1837. године и ректор Московског универзитета, у часопису „Весник Европе” 1820. године објавио је значајан рад *О српским народним ђесмама*. Поред указивања на уметничко савршенство и снагу ових песама Каченовски је поменуо и то да су Срби историјски народ који је имао и политичку прошлост, своју државу, жупане, кнежеве, краљеве, па и царе, и да нису били само устаници и ратници.²⁰ Овакве погледе на српску народну поезију Каченовски је пренео и на свога ученика, оснивача славистичке катедре на Московском универзитету, Осипа М. Бођанског, Милојевићевог учитеља, који је већ на почетку своје каријере стекао значајно научно име магистарским радом *О народној ђезији словенских ђлемена*.²¹ Ова књига најавила је Бођанског као озбиљног научника.²² Знатна пажња у овој књизи посвећена је Србима и српској народној поезији за коју је он говорио, да, више него код било кога народа, одражава целокупни народни живот од најстаријих времена. Цела српска историја, како је писао Бођански, представљала је низ ратова, тешких битака, страдања, због чега се српски дух „уздигао на највиши степен хероизма, дивовског јунаштва, чврстине и стамености, срце огрубјело, карактер постао енергичан и постојан, једном ријечју – свих дванаест вјекова живота српског представљају непрекидни низ јуначких подвига”.²³

Још док је студирао у Москви, Бођански се придружио кружоку Михаила Александровича Максимовича (1804–1873), члана Императорске санкт-петербуршке академије наука, оснивача и ректора Кијевског универзитета, који се, између осталог, бавио и филологијом и етнологијом. Максимович је окупио више младих људи заинтересованих за народно стваралаштво, међу којима је био и Бођански, који је скупио око

¹⁹ Н. А. Кондрашов, *Осип Максимович Бодянский*, Издательство Московского Университета, Москва 1956, 23–25.

²⁰ Лука Шекара, *Српска народна ђесма у руској књижевности 19. вијека*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука – Српско Сарајево, 20–23; *Большая советская энциклопедия 3*, третье издание, Москва, 1970.

²¹ *О народной поэзии славянскихъ племенъ Я. Бодянского*, Москва 1837.

²² Шекара, 99 – 100.

²³ Исто, 101.

седам хиљада украјинских народних песама. У том кружоку Бођански се упознао и са будућим славним руским писцем Николајем Васиљевићем Гогољем, с којим је до краја Гогољевог живота остао пријатељ.²⁴ У времену од 1834. до 1849. године профеор Максимович објавио је неколико зборника украјинских народних песама. Милојевићев професор Бођански, један од утемељивача руске славистике, и творац једне од најбољих славистичких школа²⁵, своје научне погледе на Словене, словенску историју и филологију преузео је од свога учитеља Павла Јосифа Шафарика (1795–1861) код кога је провео извесно време у Прагу²⁶. Са Шафариковим погледима на словенску и српску прошлост Милојевић се посредно упознао на предавањима професора Бођанског. На тим предавањима Бођански је упознавао своје студенте са основама словенских језика, са етнографским одликама појединих словенских племена, њиховим старинама, а посебна пажња поклањала се старословенском језику.²⁷ Уведен је и предмет Упоредна граматика словенских језика.²⁸ Професор Бођански заслужан је и за то што је на Историјско-филолошком факултету у Москви 1863. године основана катедра санскрита, када је упоредо uveden и нови предмет Упоредна граматика индоевропских језика.²⁹ Овако је Бођански образлагао због чега се залагао за изучавање санскрита и упоредне граматике индоевропских језика: „Неопходно је имати катедру санскрита, као кључа који помаже да се разуме како су се гранали словенски језици: без тога филологија нашега времена не може направити ни корака напред, нити ће моћи да стане на своје ноге”.³⁰ И Милојевић је, бар на крају московских студија, имао прилике да слуша предавања из санскрита и упоредне граматике индоевропских језика, и та своја знања много пута је показивао у својим делима.

Поред тога Милојевић је слушао предавања из етнологије. Вративши се са судија из Москве у Београд, међу књигама које је донео из Русије био је и *Прељед домаћеѣ живоїѣи и обичаја великорускоѣ народа у XVI и XVII веку*, чувеног руског историчара и мислиоца тога доба Николаја Ивановича Костомарова (1817–1885), професора Петроградског универзитета, који се, између осталог, бавио и изучавањем народног живота.³¹

²⁴ Исто, 13.

²⁵ Кондрашов, *Осип Максимович Бодянский*, 36; Шекара 96–110; *Большая советская энциклопедия* 3, Москва, 1970.

²⁶ Кондрашов, 22–23; Шекара 103–104.

²⁷ Кондрашов, 28

²⁸ Исто, 33.

²⁹ Исто, 48.

³⁰ Исто, 48.

³¹ Николай Иванович Костомаров, *Очеркъ домашней жизни и нравовъ Великорусскаго народа въ XVI и XVII столѣтіяхъ*, 1860.

По повратку из Москве, Милојевић је у часописима „Вила” и „Србија” објавио одломке из овога дела³², а онда се 1871. године појавила књига *Обичаји Велико-Руса XVI и XVII века од Н. И.*³³ Књига се бави свакодневним животом Руса у шеснаестом и седамнаестом веку, односима у породици и ужој и широј заједници, описује и анализира живот породице, начин становања и исхране, обичаје. Костомаров у овој књизи проматра цело руско друштво, почевши од цара и царске породице, живот племства, нижих слојева, па до кметова, мужика на селу. Милојевић у ствари није дословно превео ову књигу него ју је, како он то каже, „слободно посрбио”, убацујући у текст сличне обичаје из живота Срба, поредећи их тако са руским обичајима.³⁴

Са школовања из Русије Милојевић се вратио са две дипломе, Историјско-филолошког и Правног факултета Московског универзитета. Он је, заправо, био упућен у Русију да студира право, па је прво запослење добио као судски чиновник у Ваљеву, али је убрзо премештен у Београд. Највећи део своје младалачке енергије, док је радио као судски чиновник, он је уложио у јачање о организовање српског школства у Старој Србији и Мађедонији. Српско школство и српски утицај у Турској живнули су тек када је у Београду 1868. године основан Просветни одбор за школе и учитеље у Турској. Прву идеју о неопходности оснивања овог Одбора дао је Милош С. Милојевић који се 1866. године писмом обратио Илији Гарашанину скрећући му пажњу на политичке и школске прилике које тамо владају и на неопходност да тамо делује српска држава успостављајући своје школство.³⁵ Две године касније Милојевићеву идеју о оснивању Просветног одбора обновио је митрополит Михаило, који 2. марта 1868. године упутио предлог Влади Србије за оснивање једног тела које би се бавило српским школством у Турској. Предлог је усвојен у августу те 1868. године. За председника новооснованог Одбора за српске школе у Турској изабран је архимандрит Нићифор Дучић, а чланови одбора били су Милош С. Милојевић, историчар Панта Срећковић, професор на Великој школи, и Стојан Новаковић који је у овом телу радио до 1872. године.³⁶ Најактивнији члан Просветног одбора био је Ми-

³² Миле Станић, *Грађа о именовању првих чланова Српске краљевске академије*, Београд 2010, 250.

³³ *Обичаји Велико-Руса XVI и XVII века од Н. И. Костомарова I део, слоб[одно] посрб[ио]* М. С. М., Београд, 1871.

³⁴ Слично дело појавило се 1894. године када је Милан Ђ. Милићевић објавио књигу *Животи Срба сељака*.

³⁵ Др Јагош Ђилас, *Српске школе на Косову и Метихији од Немањина до 1912*, Институт за српску културу, Приштина 2000, 165; др Килимент Џамбазовски, *Културно-описно-исторички преглед Србије во њеној на XIX век*, Скопје 1960, 80.

³⁶ Исто, 165.

лојевић. Он је био задужен за школство у Старој Србији и Маћедонији док се школством у Босни и Херцеговини бавио архимандрит Нићифор Дучић.³⁷ Делатност овога одбора, како каже Зарије Р. Поповић, „била је готово сва управљена на онај крај српски где је највећа опасност грозила имену српском на Ст[ару] Србију и Маћедонију, па је сасвим природно да је [Милојевић] био најистакнутији онај члан Одбора, који је одлуке одборске за онај крај извршавао као најбољи познавалац тога краја, у коме је и он био најпознатији, те су се њему, а не Одбору, обраћали са молбама и тужбама”.³⁸

Деловањем овога одбора, како каже Јован Хаџи Васиљевић, отпочела је просветно-политичка акција Србије у Старој Србији и Маћедонији, што је имало изузетног одјека међу Србима на овим просторима који су схватили да нису сами и да Србија стоји иза њих. „Ма како формално изгледало друкчије, каже Јован Хаџи Васиљевић, душа овог посла и главни фактор у послу био је Милојевић. Покрет се овај највише проширио у Старој Србији и Маћедонији. Где се није могла сасвим потиснути бугарска школа, поред ње је била отворена српска која је привлачила децу. У току неколико година, отворене су српске школе у 72 места, а многе манастирског метода, које су већ постојале, снабдевене су биле новим српским уџбеницима. Више од тога, појава Србије овом својом акцијом допринела је да су се многи наши угледни сународници, дотле остављени од Србије и врбовани од бугарске пропаганде и заведени разним обећањима бољег политичког и социјалног живота, па и ослобођењем, које би им донела Русија, ослободили утицаја бугарске пропаганде, и вратили се Патријаршији за коју су нас везивали наши национални интереси, прихватили су своју школу и почели развијати своју националну радњу која је пошла из Србије”.³⁹

Прва веза са старом Србијом и Маћедонијом, па и са Мијацима, Милојевићу су били печалбари којих је било у Београду, али и у другим српским варошима. Многи од њих досељавали су у Србију своје породице, а у неким местима, попут Смедерева, формирале су се старосрбијанске насеобине. Печалбари су, када су им прилике дозвољавале, ишли својим кућама. Поред тога постојале су и трговачке везе између Србије и јужних српских покрајина под Турском, а трговци су били углавном хришћани. Поједине печалбаре и трговце Милојевић је врбовао да тајно раде за српско школство. Печалбари, трговци и кириџије, одлазећи у своја села и вароши, успостављали су везе са тамошњим српским учитељима и свештеницима, преносили су им поруке из Београда, доносили учитељске

³⁷ З. Р. Поповић, 399.

³⁸ Исто, 393.

³⁹ Јован Хаџи Васиљевић, *Милош С. Милојевић*, 5.

⁴² Милојевић, *Предговор, Песме и укујноѡ народа срїскоѡ, ѡрва књиѡа, Обредне ѡесме*, Београд, 1869, I.

народне поезије нису стигла на адресе на које су била послата, а већи број учитеља и свештеника нису се одазвали овом позиву.

Многи учитељи и свештеници, који су добили упутства, приступили су послу, записали песме и обичаје, рукописе упутили Милојевићу, али су се неке од тих пошиљки загубиле на путу. На једном месту Милојевић наводи како је бугарски национални радник Љубен Каравелов, иначе члан Српског ученог друштва, дошао до записа који су, по Милојевићевом упутству, урађени међу Помацима и уништио их, што Милојевић наводи да је Каравелов „сборник песама скупљених међу Помацима – или потурицама у Маћедонији и Тракији, само стога спалио што су на језику српском, а не бугарском”.⁴³ На једном месту Милојевић помиње писма која су из Београда у Врање слала нека „висока лица” где су тражили од појединих Врањанаца да спаљују пошиљке записа народних песама које су из Призрена и околине биле послате Милојевићу, што су неки Врањанци и учинили. Поред тога Врањанци су подстицани да не купују прву књигу Милојевићевих песама јер су у њима песме које нису биле „верно” записане.⁴⁴

Ваља подсетити на чињеницу да је Милојевић био свестан да овај његов рад није био савршен, да овим није био завршен посао прикупљања песама и обичаја народа српског у Турској, него тек започет: „Нити смо ми подпуно описали, нити ће ко други моћи подпуно описати те све обичаје докле се год не покупе све народне песме о њима. Докле год не буде не неколико, него стотинама људи који ће се размилити по србским земљама, док не буду на свадбама и. т. д. неће се ове [песме и обичаје] описати. Ово је само, а и других је само стазица на коју указасмо потоњим радинима нашим на том послу. Од ње ће направити и просећи пут, а од овог направити леп крчаник, насип, за кола обична па и за интове, ако буду наша покољења на њему радила. Од овог и оваквог пак пута наше будуће поколење лако ће направити и онај за гвоздену шину”.⁴⁵

II

Милојевићев план да уз помоћ мреже сарадника коју је успоставио радећи у Одбору за српске школе и учитеље у Турској прикупља народне песме и опише народне обичаје уродио је плодом. За кратко време учитељи, записивачи, пронашли су певаче и казиваче од којих су записане песме и обичаје у српским покрајинама у Турској, тамо где није долазио Вук Стефановић Караџић и где није било Вукових сарадника. Сам Ми-

⁴³ *Песме*, I, V.

⁴⁴ *Песме*, II, 194 – 195.

⁴⁵ *Песме*, II, 137–138.

лојевић је у Србији, у Београду и Смедереву, успео да нађе досељенике из Старе Србије, Мађедоније, Албаније од којих је записивао песме.⁴⁶ Из крајева и места у којима је у Турској било успостављено српско школство почеле су да пристижу пошилке са народним песмама које су се ускоро нашле у књигама.

Очигледно је да је у овом послу Милојевић следио своје руске узо-ре, а посебно круг скупљача народних песама који су се окупљали око професора Михаила А. Максимовича. Милојевић је понудио своју поделу, делећи песме на обредно-календарске, песме које одређују човечији живот – рођење и смрт, затим колске, орске или оречке песме које пева група певача у колу или у другим приликама. Ове циклусе песама прате Милојевићева образложења, тумачења околности у којима су оне настале у дубокој прошлости, и указивања на њихова значења. У тим песмама помињу се бројна претхришћанска божанства која се срећу и у митологији других словенских народа. Посебно је занимљиво то што се у кратким лирским песмама често помиње српско име, и личности из средњовековне српске историје.

Већ 1869. године појавила се прва књига *Песме и обичаји укућног народа српског* у којој је било 345 песама, друга књига са истим насловом појавила се идуће 1870. године у којој су биле 383 песме. Био је то својеврстан духовни подухват који је на себе скренуо пажњу тадашње српске јавности у Кнежевини Србији, у Аустроугарској, али и шире словенске јавности. Милојевић тврди да су ове две збирке песама дале повод Руској влади да наложи свом конзулу у Старој Србији, Ивану Степановичу Јастребову, да провери на терену у Старој Србији да ли су тачни Милојевићеви наводи да тамо вековима живе Срби.⁴⁷

У обе збирке Милојевићевих *Песама* уврштене су и песме које су певали Мијаци. За то што су се у прве две Милојевићеве збрке нашле и мијачке песме заслужна је Илинка Везенковић⁴⁸ чијим песмама започиње прва и друга Милојевићева књига у које је уврштено 67 њених песма, 42 у првој, а 25 у другој књизи.⁴⁹ Пошто су Милојевићеви казивачи углав-

⁴⁶ У Смедереву је Милојевић због ових послова био четири пута, Милош С. Милојевић, *Пућојис дела Праве – Сѣаре – Србије*, Београд 1871, 28.

⁴⁷ Милош С. Милојевић, *Пућојис дела Праве (Сѣаре) Србије*, III књига, Београд 1877, 224.

⁴⁸ Њено презиме Милојевић понекада пише и Везанковић.

⁴⁹ Прва књига у циклусу Иван-данске песме започиње двома песмама Илинке Везенковић које су без наслова и чији почетни стихови гласе *Ивана дивна девојко!* и *Сонце ми застѣанало*, друга књига почиње такође двома њеним песмама чији први стихови гласе: *Сѣто честѣо, сѣто честѣо* и *Мешарка леѣа убава!* Песме Илинке Везенковић у првој Милојевићевој књизи означене су редним бројевима: 1, 2, 29, 52, 53, 54, 84, 112, 125, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 184, 185, 186, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 243, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293; у другој књизи објављене

ном живели изван граница Кнежевине Србије, Милојевић се трудио да сакрије њихов идентитет како их не би изложио прогону турских власти. О Илинки Везенковић оставио је више података. На почетку прве књиге каже да је она мајка Стојана Везенковића и то саопштава мијачким говором: „Си те песми су от Стојана Везенковића мајка Мијачка”.⁵⁰ На почетку друге књиге открива нам да је Илинка рођена у мијачком селу Раоска, да се удала за Јована Дренковића из села Јанче у Дибарској нахији и да су се одселили у Крушево које је у Прилепској нахији.⁵¹ За једну песму у првој књизи каже да је мијачка, а да је записана „от Илинка Везанковић, от Стара Србија земља Албанија”⁵², а други пут опет да је из „Дибарске нахије во Ст. Србија, Мијачка земља Албанија”.⁵³ Само једну мијачку песму Милојевићу је казивао Илинкин син Стојан Везенковић,⁵⁴ који је у време док је Милојевић скупљао песме често боравио и био познат у Београду.⁵⁵ Песме Мијака распоређене су по готово свим циклусима обеју Милојевићевих књига, садрже опште одлике народних обичаја, како то Милојевић каже, „укупног народа српског”. Записивачи су се трудили да поштују локални мијачки говор. Све ове песме записали су Милојевићеви записивачи држећи се правила које им је он послао у време док је био судски чиновник у Ваљеву, а онда у Београду.

Обредне – календарске песме чине целину и заузимају највећи део прве књиге *Песама и обичаја укујиног народа српског*. У књизи су и 42 песме Илинке Везенковић. Већина песама, нашта Милојевић често указује у додатним објашњењима, одишу паганским, претхришћанским временима. У овом случају Милојевић није следио Вука Караџића и његову поделу народних песама и обичаја, него своје руске учитеље.⁵⁶ Он је пе-

су ове Илинкине песме: 1, 2, 3, 9, 15, 16, 17, 26, 27, 28, 29, 30, 71, 190, 207, 229, 230, 231, 240, 263, 264, 365, 372, 374, 375.

⁵⁰ *Песме I*, 37.

⁵¹ *Песме II*, 6.

⁵² *Песме I*, 206.

⁵³ *Песме I*, 123.

⁵⁴ *Песме II*, 335, песма 51.

⁵⁵ Стојан Иванов Везенко / Везенковски/ Везенковић (1828 – 1897), био је архитекта, трговац, агент руског конзула у Битољу. Милан Ћ. Милићевић оставио је занимљив податак о Везенковићу, емигранту из Турске. Помиње га у свом дневничком запису од 23. априла 1869. године, где га је срео на слави код Милоша Милојевића. Милићевић је тада чуо да Везенковић „Милошу каже у очи да је он све оне песме писао својевољно”, Милан Ћ. Милићевић, *Дневник I* (1. јануар 1869 – 22. септембар 1872), приредио и предговор написао др Петар В. Крестић, Београд 1911, 69. Овај детаљ из Милићевићевог дневника Милојевићеви противници узимали су као доказ да ове песме нису аутентичне, него да их је Милојевић сам смишљао.

⁵⁶ На сличан начин урађена је подела у књизи *Бџгарски народни њвсни браће Миладиноваца*, штампане у Загребу 1861. године. Један од браће Миладиноваца, Константин,

сме везивао за поједине хришћанске празнике уз које су се певале, тако је формирао двадесет седам циклуса. Први је ивањдански, где су песме што славе дане у којима сунце најдуже сија, затим следе петровданске, па песме које прате Огњену Марију, затим су на реду илињске песме, а онда међудневничке, па прелске и селске, светодимитријске, варичке и савичке, затим циклус божићних песама (туцинданске, бадњичке и божићне), малобожићне или новогодишње, богојављенске и светојовањске, онда песме које се певају у време месојеђа, па колање или букара (песме које девојке по месечини певају у колу на раскршћима између Беле недеље и лазарица), љуљашке (певају се на белу недељу када се девојке љуљају на љуљашкама), лазаричке, оне које се певају уз Цвети и Благосвести, ускршње, ружичалске или дружичалске (тада се бирају побратими), ђурђевданске, светојеремијске или мајске, спасовданске, светотројичне или краљичке и на крају – видовданске. Другу, знатно краћу, целину чине песме посвећене људском животу, а формирана су око два најважнија догађаја у човечијем животу – рођења и смрти. Следећу целину чине колске, орске и оречке песме, према овој Милојевићевој подели „певају се у колу, ору, короводу”.⁵⁷ Сличне су и мобске песме, а затим следе овчарске, чобанске и на крају путничке или копачке песме које певају путници и копачи на њивама.

У другој збирци песама, објављеној у Београду 1870. године, заступљено је 25 мијачких песама записаних од Илинке Везенковић. Разлог због чега је женидби и удадби и почетку брачне заједнице посветио толико простора Милојевић је саопштио у првој реченици *Предговора* где наводи да су у човечијем животу најважнија три догађаја: рађање, женидба и смрт, или, како он каже, „почетак, снага и пропаст”.⁵⁸ Важност свадбе у животима људи потврђује и обиље народних песама које опевају заљубљене момка и девојку у времену које претходи свадби, саму свадбу, али и дане после свадбе. Поред оних из Дибарске нахије Милојевићу је успело да сватовске песме скупи са разних страна, највише из Старе Србије, али и сам их је доста записао у ваљевском шабачком и ужичком крају. Међу казивачима има и Срба Мухамедове вере.

III

Милојевићеве књиге народних песама, а посебно мијачке песме изазвале су пажњу и у Српском ученом друштву. Те песме су биле повод да

студирао је у Москви на Историјско-филолошком факултету и био студент Осипа М. Бојанског.

⁵⁷ Песме I, 190.

⁵⁸ Песме, II, 1.

се Милош С. Милојевић у лето 1870. године упути на чувено путовање по Старој (Правој) Србији, а после путовања објавио је и дело у три свеске *Пуџојис дела (Праве) Сѣаре Србије*. Тадашњи председник Српског ученог друштва, Јанко Шафарик, предложио је Милојевићу да оде међу Мијаци и да попише њихове песме и обичаје, јер се Мијаци „од свију српских и словенских племена, како у обичајима, а нарочито сватовским, а тако исто и у језику разликују”.⁵⁹ Два пута је Шафарик убеђивао Милојевића да крене на овај пут, а Милојевић се нећкао, али када је Шафарик предлог поновио трећи пут рекавши му да другог решења нема, „да се нико не прима тако опасног посла, па ни од млађих наших људи”, Милојевић је прихватио задатак.⁶⁰ У предговору прве књиге *Пуџојиса* Милојевић подсећа да је он и раније тражио од српске владе да га упути у Стару Србију да обиђе „свете српске земље”, али није наишао на разумевање. Одговарано му је да би овај пут био ризичан из политичких разлога, јер Турци неће на њега гледати благонаклоно, да ће тај пут Турцима „пасти у очи и тумачити се не с тачке научне, но с тачке политичке”.⁶¹

Да би покрило основне трошкове Милојевићевог пута Српско учено друштво обезбедило је 80 цесарских дуката, са захтевом да он одмах крене на пут како би на Петровдан био у Дибарској нахији, у Галичнику, међу Мијацима, где се очекивало да ће на тај празник 1870. бити седам свадби, што је пружало могућност да се запишу сватовске песме и истраже свадбени обичаји. Милојевић, ослањајући се на своје поверенике, учитеље и свештенике, одлучио је да на своју руку одступи од задатка који му је поставило Српско учено друштво. Поред одласка у Галичник решио је да измени правац свога путовања и обиђе што више места у Старој (Правој) Србији. Ту своју одлуку Милојевић је овако образложио: „Ми нисмо хтели, нити смо право ишли у Галичник, као што ће се из путописа видети; него смо ради могућих, свестраних описа светих српских крајева, о једном трошку, а већој муци гледали: да што више видимо, опишемо, разаберемо, познамо, прегледамо, изслеђимо, прибележимо”.⁶²

Трећу књигу *Пуџојиса дела ѣправе (сѣаре) Србије*, објављене 1877. године, Милојевић завршава описујући свој боравак у Призрену. Дело ве четврте књиге *Пуџојиса* Милојевић је почео да објављује деценију касније у листу *Срѣсѣво* који је уређивао његов пријатељ Милојко Веселиновић под заједничким насловом *Из IV свеске ѣуџојиса*.⁶³ Први наставак започиње одласком из Призрена и путовањем преко Шаре, на југ

⁵⁹ *Пуџојис дела Праве – Сѣаре – Србије*, Београд I 1871, I.

⁶⁰ *Пуџојис I*, I.

⁶¹ Исто.

⁶² *Пуџојис I*, II.

⁶³ Све бројеве *Срѣсѣва* нисмо успели да нађемо у српским библиотекама. Лист „Српство” излазио је у Београду два пута месечно, а некада и чешће, од 1886. до 1888. годи-

према Охриду. У бројевима *Српсѣва* до којих смо дошли није било описа предела, насеља и људи Дибарске нахије у којој су живели Мијаци.

О Дибарској нахији, Мијацима, њиховој прошлости Милојевић је писао 1871. године у *Гласнику Српског ученог друштва* где је објавио средњовековни рукопис *Правила св. Пејке Параскеве Српске*. У уводном делу овога рада описао је околности под којима је дошао до овог рукописа,⁶⁴ представивши Дибарску нахију и њену прошлост, Милојевић опис земље Мијака почиње обавештењем да је овамо стигао из правца Охрида, са југа, што значи да је претходно боравио у охридском селу Боровцу, родном месту његовог пријатеља Косте Шуменковића, и да је међу Мијаке приспео при повратку у Београд.⁶⁵ Могуће да му је домаћин и водич у Дибарској нахији био српски учитељ Станко Лазаревић, који је радио по наставним програмима које је сачинио Милош Милојевић и који је своју учитељску плату добијао од владе Кнежевине Србије.⁶⁶ У томе крају водичи су довели Милојевића у две старе српске богомоље, манастир Светога Јована Бигорског и цркву Свете Пречисте код Кичева. Показали су му бројне рушевине српских средњовековних манастира и других грађевина за које Милојевић тврди да су их градили српски владари и српске велможе. У овом уводном делу скреће пажњу на остатке једног старог града кога народно предање веже за српскога краља Јована Владимира, у народу познатог као Цар Владимиров град, или Белград – Београд, где је био дворac Светога Јована Владимира и цркве Светог Јована где је он био сахрањен, па је његово тело нешто касније однесено у манастир Шен Ђон код Елбасана.⁶⁷ Народна предања о Светом Јовану Владимиру Мијаци су чували и после Првог светског рата.⁶⁸ Било је ту, како тврди Милојевић, и седиште Епископије „дѣбрьцке” коју је основао Свети Сава.⁶⁹ Овде је нашао и рушевине грађевина које је касније подизао српски владар Ђорђе Баошић.⁷⁰ Само у овим двама богомољама: Кичевској Пречистој или Светој Богородици и Светом Јовану Бигорском у време Милојевићеве посете били су монаси.⁷¹ У манастиру Свете Богородице монах ризничар показао му је црквене старине, а међу њима и

не, Јеремија Д. Митровић, *Грађа за историју и библиографију српске ѣриодике до 1920. године*, Београд 1984.

⁶⁴ Милош С. Милојевић, *Правила Св. Пејке Параскеве Српске*, Гласник Српског ученог друштва, књ. XXXI, Београд 1871, 311–348.

⁶⁵ Милојевић, *Правила Св. Пејке*, 311.

⁶⁶ Џамбазовски, наведено дело, 118.

⁶⁷ Милојевић, *Правила Св. Пејке*, 311.

⁶⁸ Тома Смиљанић, *Мијаци, Горња река и Мавровско љоље, Насеља и ѣорекло сѣановнишѣва*, књига 20, *Српски еѣнографски зборник*, књига XXXV, Београд 1925, 33–34.

⁶⁹ Милојевић, *Правила св. Пејке*, 313.

⁷⁰ Исто, 313.

⁷¹ Исто, 314.

Пролог из тринаестог века који је био „већином умељан, издадиран, изцепан, и од влаге скоро распајајући се, а који је опет сав изрешетан нечим, као чисто куршумима неким”.⁷² У том рукопису Милојевић је нашао запис који сведочи да је ова књига настала у цркви Свете Богородице у Дебрцкој жупи, у месту Београд, граду Светога Владимира, при Епископији „дѣбрьској”, у време архиепископства Светога Саве и краљевања његовог брата Стефана Првовенчаног.⁷³ У том прологу била је и *Служба Св. Пеѣке Параскеве* која је имала 107 правила. Милојевић је, како каже, верно преписао овај рукопис, где је наишао и на врло ретка слова, која је срео и у још једном другом рукопису, *Правилу Св. Симеону*.⁷⁴

Поред овог Пролога Милојевић тврди да је међу Мијацима било још неких вредних старих рукописа, могао је до њих доћи и донети их у Београд, али није имао новца да их откупи: „Да је којом срећом наше Срп[ско] учено друштво] уместо пошиљања ради сабора песама и обичајима Мијака у Дибарској нахији одредило и коју сумицу на куповање наше старине цео драгоцени Пролог лешански могао је се купити за 7 дук[ата] цес[арских]. За оволико малу цену он је остао да пропадне вечно, а тако исто и Законик Душанов од својих 483 чланка остао је још у Ориду. Овај би се могао узети за 25 – 30 дук[ата] цес[арских] за колико је покупљен, а разнешена наша старина из манастира и цркава који беху мало нешто знатнији и присутнији могло би се још и сада прикупити из приватних и појединих руку које их узеше из св. Храмова наших”.⁷⁵

У трећој књизи *Песама и обичаја укујноѡ народа срѣскоѡ*, као засебну целину под насловом *Песме Мијачке у Дибарској нахији*, Милојевић је објавио 210 песама које је записао док је боравио међу Мијацима и истраживао њихове обичаје. Да би удовољио захтеву Српског ученог друштва које га је послало у Стару Србију да истражи сватовске обичаје Мијака, Милојевић је највећу пажњу поклатио сватовским обичајима, објавивши 85 сватовских песама које прате свадбу. Циклус почиње песама које потврђују одлучност родбине будућег младожење да просе невесту, затим следе песме које прате просидбу, припрему свадбе, купљење сватова и њихов одлазак у младину кућу, долазак у младожењину кућу, весеље и свођење младенаца. Овај циклус од 85 песама, по својој структури, у многоме следи другу књигу *Песама и обичаја* у којој су заступљене сватовске песме. Реч је о кратким лирским, или како би то Вук рекао, женским песамама, којима је Милојевић одредио наслове, а поред неких наслова стоје и одреднице као рецимо *шаљиве, мийолошке*.

⁷² Исто, 316.

⁷³ Исто, 316.

⁷⁴ Исто, 316–317.

⁷⁵ Исто, 318.

Остале мијачке песме следе прву књигу *Песама и обичаја*, подељене су за циклусе везане за хришћанске празнике: ђурђевданске, светоникољске, божићне, светојовањске, василичке, љуљашке, славске, столске, хорске, убојне. Милојевић им не одређује посебне наслове, него само назнаку поред наслова која упућује на то којој групи песама припадају (хорске, сватовске) поред којих је честа назнака: митолошка. Међу овим песмама је и седам тужбалица.

Занимљива је и историја треће књиге *Песама и обичаја*, у којој су били уврштени и Мијаци. Трећа књига појавила се шест година после прве и пет година после друге књиге. Штампана је у Београду 1875. године. Претходиле су јој две Милојевићеве књиге *Путописа дела Праве (Сѣпаре) Србије* који су се појавили четири и три године раније. Оба ова Милојевићева дела, две књиге путописа и једна књига народних песама, плод су Милојевићеве сарадње са учитељима и свештеницима у Турској, Старој Србији и Македонији који су по Милојевићевом захтеву и упутствима записивали народне песме, описивали народне обичаје и обилазили старе српске богомоље, гробља, остатке градова, црквишта и манастиришта. Ови учитељи и свештеници прихватили у лето 1870. године Милојевића, били његови пратиоци и водичи на путовању по „Старој (Правој) Србији”.

Боравећи у Дибарској нахији, Милојевић се уверио да су Мијаци „најчистији део, или бар један од најчистијих нашег срп. народа”.⁷⁶ Он је записао већи број мијачких песама, а само одређени број је ушао у трећу књигу, а касније су му његови пописивачи послали још 20 песама. У међувремену, пристизале су му песме које су слали пописивачи из петнаест нахија у Турској, скупило се више од 880 песама. Док је преписивао и сређивао припеле рукописе Милојевић је издвојио око 4000 нових српских речи. Накупило се песама за још две књиге.⁷⁷

Рукопис нове књиге песама Милојевић је предао Српском ученом друштву, рукопис је прихваћен, дата је сагласност да се штампа, новац за штампање је био обезбеђен, али под одређеним условом. Из Српског ученог друштва, како каже Милојевић, „захтевали су да се све те песме, а нарочито оне из Дибарске нахије напечатају под именом некаквих, никада нигде не постојећих на Божјем свету ... *Словена!* обећавајући потписаноме бог зна какву награду и славу од разних странаца, а нарочито неких *Словена*. Потписани није дао да се о српском новцу, зноју, труду и са најчистијим и коренитијим српским умотворинама адвоцира за неке никад не постојеће и небивше Словене”.⁷⁸ Српско учено друштво је оклевало

⁷⁶ *Песме*, III, 149.

⁷⁷ Милојевић, *Месѣо ѿредѣговора*, *Песме III*.

⁷⁸ Исто.

две и по године, а онда је одбило да штампа овај рукопис, па је Милојевић одлучио да књигу изда о свом трошку. Опет га је пратила беспарица, па је од 880 скупљених песама одабрао и у књигу уврстио 597. Песме је 1875. као и у претходне две књиге, штампао двостубачно, са ситнијим штампарским слогом како би уштедео на хартији. Четврта књига, коју је Милојевић планирао да штампа, никада није угледала светло дана.

Песме у трећој књизи Милојевић је распоредио по нахијама турске царевине у којима су забележене. Трећа књига *Песама и обичаја укујног народа српског* почиње *Песмама косовским* записаним у Приштинској, Вучитрнској и Трговишкој нахији. Затим следе песме из босанских нахија: Сарајевске, Зворничке и Тузланске. Потом су уврштене песме из Пећке, Призренске, Тетовске, Скопљанске, Дибарске, Оридске, Кичевске, Битољске и Костурске, а на крају из Прилепске, Велешке, Кратовске и још неких околних нахија. Додате су и песме забележене на Копанику, Новом Трговишту (Пазару), Сјеници и Јавор планини. Записане су српском ћирилицом и две песме на албанском језику. У Охридској нахији записано је седам песама о српском краљу Јовану Владимиру.⁷⁹

Највећи, средишњи део, готово половину ове књиге, заузимају песме које је Милојевић забележио у Дибарској нахији. И у трећој књизи песме су разврстане према већ успостављеној Милојевићевој подели. Закључио је да се сватовске песме Мијака не разликују много од сватовских песама у другим српским крајевима.⁸⁰ Али су се Мијаци по нечему разликовали од осталих српских племена у Старој Србији и Македонији по томе што су они, више него остали, певали епске, јуначке песме „које се овде зову краљске, а гдегде и крајинарске или крајишничке, што ће рећи краљевске, или песме о краљевима”.⁸¹ Такве песме сретао је и Приштинској нахији.⁸² Од мијачких казивача од којих је записивао песме Милојевић само наводи име осамдесетогодишњег старца са густом косом и брадом, Исијана Пендара. Чини то из уверења да је, када ова књига излази из штампе, стари Исијан већ мртав, и да му турске власти не могу ништа.⁸³ Имена оних за које претпоставља да су живи не помиње.

Касније о Мијацима писали су и Јован Цвијић, Тома Смиљанић и Петар Влаховић. Њима су, посебно Цвијићу, по свом темпераменту Мијаци

⁷⁹ Исто, 260 – 269.

⁸⁰ *Песме*, III, 219.

⁸¹ Исто, 224.

⁸² Песме су *Црни арајин*, *Кумовање Маџдиана сина Краљевића Марка*, *Женидба српског цара Стефана...* (Крајишке или крајишничке песме: *Три српске војводе или женидба Хреље Крилајића*, затим *Краљевић Марко и Мијаћ Харамбаша* записане су у Приштинској нахији и Милојевић их је сврстао у циклус *Песме косовске*.

⁸³ *Песме* III, 224.

личили на динарске Србе.⁸⁴ Ни један од њих није поменуо да се пре њих Мијацима бавио Милош С. Милојевић.

Јово Бајић

Кључне речи: Мијаци, етнологија, народне песме лирске, народне песме епске, Песме и обичаји укупног народа српскога

Jovo Bajić

MILOŠ S. MILOJEVIĆ AND THE MIJAK CLAN

The paper discusses two collections by Miloš S. Milojević, *The Songs and Customs of the Entire Serbian People*, in three volumes (1869, 1870 and 1875), with several hundred recorded folk songs and ethnological reports, and *A Travel through a Part of (True) Old Serbia*. The importance and relevance of these collections lies in the fact that Milojević included several dozen folk songs (lyrical and epic) which he recorded in the Mijak clan. The Mijaks inhabited a part of Western Macedonia (in the middle part of the Radika River basin). In that way Milojević drew the attention of the Serbian and Slavic public to the Mijak customs, life, culture, history and tradition. A great number of songs that he recorded among the Mijaks were also featured in Vuk Karadžić's collections. Milojević pointed out that the songs recorded among the Mijaks do not differ from the songs recorded in other Serbian parts.

---

⁸⁴ Јован Цвијић, *Мијачка ђруја (зајадно македонски варијетет)*, Балканско полуострво и јужнословенске земље, Сабрана дела Јована Цвијића, књига 2, Београд, 1987, 449–457; Тома Смиљанић, *Мијаци, Горња река и Мавровско поље*, Насеља и порекло становништва, књига 20, Српски етнографски зборник, књига XXXV, Београд, 1925, 7–21; Петар Влаховић, *Народи и етничке заједнице свейна*, Београд 1984.